

HEL-FÉLSZIGET A KÉTNYELVŰ FÖLDNYELV

SZÖVEG: PROHÁSZKA ZOLTÁN

A Balti-tenger partján egymást érik a kitűnő levegőjű üdülőhelyek, Hel viszont nemcsak ennek köszönheti különleges hangulatát. A kikötő és az apró házak mellett az erdőben megbúvó katonai védművek, a történelmi múlt, a természeti értékek és a kasub kultúra együtt teszik Lengyelország egyik legizgalmasabb szegletévé e keskeny földnyelvet

A vicinális még koromsötétben húz ki Gdynia pályaudvaráról. Amint a motorvonat dőcögve kerül a Pucki-öblöt, a halovány decembri nap első sugarainál megpillantjuk a tengert, amely színtelenül olvad bele a téli hajnal horizontjába. Immár balra is, jobbra is víz; Lengyelország egyik legérdekesebb tájára érkezünk: a Hel-félszigetre. A

kristálytisza tengeri levegőt szinte harapni lehet, nem csoda, hogy az ország kiemelt üdülőövezeteinek egyike ez a hely. Bár nyáron pezseg itt igazán az élet, decemberben sem tűnik kihaltnak. A fagyos időben jól esne egy forró ital, s bár a fahéjjal ízesített forralt sör kétségkívül kreatív helyi specialitás, az ízesített vodkák színesebb kínálata sokkal meggyőzőbb.

HOSSZAN ELNYÚLÓ FÖLDNYELV

A KAMPÓ ALAKÚ HEL-FÉLSZIGET TERMÉSZETES GÁTKÉNT HÚZÓDIK A BALTI-TENGER ÉS A GDAŃSKI-ÖBL KÖZÖTT. A KÜLSŐ OLDALON JÓL LÁTHATÓAK A DŰNÉK ÉS AZ ERŐZIÓT CSÖKKENTŐ, MERŐLEGES GÁTAK

UWAGA! (WIGYÁZAT!)

PARTVÉDELMI TŰZÉRSÉGI ÁLLÁS A SOK KÖZÜL. IDE MÉG NAPJAINKBAN IS TILOS A BELÉPÉS!

FELHAGYOTT KATONAI ŐRTORONY

BÁR AZ EGYKORI TÁMASZPONTOK JELENTŐS RÉSZE LÁTOGATHATÓ, SZÁMOS, ÉVTIZEDEK ÓTA HASZNÁLATON KÍVÜL ÁLLÓ HARGI LÉTESÍTMÉNYT HÓDÍT VISSZA LASSAN A TERMÉSZET

BUNKERTURIZMUS

A félsziget egészéhez hasonlóan a „fővárosa”, Hel is békés hely. Az egyemeletes faházak és a kikötő uralta városkában a turizmusról szól minden. Amellett, hogy Hel a lengyel államfő kedvelt pihenőhelye, tehetősebb nyugdíjasok is előszeretettel költöznek a félszigetre. Éppen ezért ma már „Lengyel Florida”-ként emlegetik a várost.

A békés hangulat azonban nem fedi el teljesen a félsziget katonai arculatát – bár ez nem is mindig cél. Stratégiai jelentősége miatt Helt már a múlt században fontos katonai támaszponttá fejlesztették. Az I. világháború végéig a Német Birodalomhoz tartozó félszigetet 1919-ben az újjászülető Lengyelország kapta meg a Balti-tengerhez kijutást biztosító korridor részeként. Varsó valóságos erőddé építette a földnyelvet, ahonnan a Gdański-öblöt tartotta ellenőrzés alatt. Az 1939-es német

invázió során az elkeseredetten védekező lengyelek fel is robbantották a földnyelv egy részét, szigetté változtatva az erődöt. Stratégiai erősségét mutatja, hogy Hel csak egy hónapos ostrom után, az utolsók között adta meg magát a német túlerőnek.

A félsziget csúcsának jelentős része a mai napig zárt katonai terület, de az egykori támaszpont több részét megnyitották az érdeklődők előtt. Hel mellett, a félsziget csücskén félig földbe ástott, több méter vastag vasbeton bunkerek hálózata húzódik, lövegtornyok, tüzérségi ütegek kíséretében. A városkát övező erdőben további ütegek, fegyverraktárak, torpedóállások bújnak meg, melyek között keskeny nyomközű vasutat is kiépítettek. Ma a bázis egy részén szabadtéri múzeum működik, objektumai között a látogatók nyáron a kisvasúton közlekedhetnek, és próbára tehetik tudásukat a lőtérén is.

FÖLDINDULÁS

A 36 kilométer hosszú és átlagosan pár száz méter széles földnyelvet egészen fiatal, homokos üledék alkotja, nyugati felén pedig homokdűnék is találhatók. Összességében az egész egy sérülékeny, óriás turzás, melyet a tenger hordaléklerakása (és a szél) emelt, és ezek is pusztítják leghatékonyabban. De nemcsak a Föld egyik leglátványosabb turzája, hanem valóságos turzáskampó! Messze benyúlik a Balti-tengerbe, aztán a vége szétterülve, ellaposodva visszahajlik a szárazföld felé.

Hel azonban a 17. századig csupán szigetek láncolata volt, melyek csak nyáron kerültek összeköttetésbe a szárazfölddel. Az összefüggővé vált turzás azonban napjainkban is érzékeny alakzat, s közel sem stabil földszáv. Az erős szél komoly kihívás elé állítja a dűnéket – a téli viharok alkalmával pedig még manapság is előfordul, hogy víz alá kerülnek a keskenyebb szakaszok, szigetté

változtatva a földnyelvet. Az erózió pedig nemcsak természeti átalakulást okoz, a földnyelv legkarcsúbb részén a közlekedőutakat is veszélyezteti.

Az elmúlt évtizedekben a legkülönbözőbb módszerekkel igyekeztek védekezni a félszigetet romboló tengeri erózió ellen. Kezdetben erdősítéssel próbálták megkötni a dűnéket, Władysławowo kikötőjének 1936-os megépítését követően aztán újabb nehézséggel szembesültek. Miután lebetonozták az addig homokos tengerpartot, a mesterséges part a part menti áramlás akadályává vált, s így a hordaléklerakódás is lecsökkent: a földnyelv elvesztette természetes üle-

dékforrását, ezért az erózió felgyorsult. Ezt aztán a partra merőleges gátak építésével igyekeztek megfékezni, de ez is csak ideig-óráig hozott enyhülést. Egészen az 1990-es évek elejéig kellett várni egy valóban működő megoldásra: csak a dűnék mesterséges megemelésével tudták lecsökkenteni a turzás keskenyedését, biztosítva a vasút és a műút épességét. Ezenfelül a települések körül beton védőgátakat is építettek, melyeket homokkal fedtek be, hogy valamelyest a tájba simuljanak. Bár a „dűnésítés” nem szüntette meg az eróziót, az így nem a természetes üledéket pusztítja, hanem a mesterséges rétegeket.

ELIGAZÍTÁS A NYELVI ÚTVESZTŐBEN
KUŹNICA FALU UTCATÁBLÁIRA A LENGYEL MELLETT KASUB NYELVEN IS KIÍRJÁK AZ UTCANEVEKET

ÁGYÚK HELYETT NYUGÁGYAK
A TENGERPARTON A FÉLSZIGET SZEREPKÖRE ÁTALAKULT. A HAJDANI KATONAI BUNKER MA MÁR BÉKÉS, TURISZTIKAI CÉLOKAT SZOLGÁL

TÉLI NAPFÉNY
A DECEMBERI REGGELÉN MÉG CSENDES ÉS KIHALT A KIKÖTŐ

NYELVEIBEN ÉL A NEMZET

A félszigeten járva hamar feltűnik, hogy a feliratok többnyire két nyelvűek. A lengyel mellett az ahhoz igen hasonló, de mégis furcsa, nehezen betűzhető neveket látunk. Ezek kasub nyelven íródtak, amely a lengyel balti partvidék középső részén honos. A kasubok a középkori nyugati szláv pomerán törzsek leszármazottai, etnikai értelemben nagyon közel állnak a lengyelekhez.

A kasub identitás egészen a közelmúltig komoly viták tárgya volt. Míg a németek germán eredetűnek tartották, a lengyel elit egyfajta helyi lengyel népcsoportként tekintett rájuk. A két világháború között a lengyel korridorért folyó vitában a kasubokat mindkét nemzet a sajátjaiként tartotta számon. A kommunista Lengyelország a beolvasztásukra törekedett, a nyelvet lengyel dialektusnak kikiáltva. Tény, hogy nagyon halvány a választóvonal a lengyel és a kasub nyelv között,

s bár kasub irodalmi nyelv nem létezik, kasub identitásról mindenképp beszélhetünk.

Lengyelország uniós csatlakozása nyomán 2005-ben viszont kisebbségi nyelvként ismerték el. Azóta megszoktuk azokat a településeket, ahol a lakosság egy része

kasub anyanyelvűnek vagy kasub nemzetiségűnek vallja magát. Donald Tusk, egykori lengyel miniszterelnök, az Európai Tanács elnöke is büszke kasub származására, mint ahogy anyai ágon a gdański (danzigi) születésű német író, Günter Grass is annak vallotta magát.

PROHÁSZKA ZOLTÁN
A BÉCSI DIPLOMÁCIAI AKADEMIA HALLGATÓJA. UTAZÁSAI SORÁN A KULTÚRA, A TÖRTÉNELEM ÉS A TERMÉSZET KÖZÖTT KERESI A KAPCSOLATOT

ANGOL NYELVŰ FÖLDRAJZI TANULMÁNYI VERSENY KÖZÉPISKOLÁSOKNAK

HunGeoContest.org

Háromfordulós tanulmányi verseny, a földrajzi műveltség és a földrajzi intelligencia kreatív alkalmazásáról, angol nyelven. Az első négy helyezett képviselheti Magyarországot 2018 nyarán az iGeo Nemzetközi Földrajzi Olimpián, Québecben.

Az első, online forduló kezdete: 2017. november 13.
Részletek és jelentkezés: <http://hungeocontest.org>
További információk: hungeocontest@gmail.com

